

NASILJE NAS ŽENAMA – NULTA TOLERANCIJA**

Sažetak: *Nasilje nad ženama je vekovima prisutno u svakom društvu. Pravo muškarca nad telom i bićem žene nije dovedena u pitanje sve do emancipacije žena i prvih radova pisanih na ovu temu šezdesetih godina prošlog veka. Danas pola veka kasnije u svim demokratskim društvima prevladava stav da je nasilje nad ženama društveno neprihvatljivo i da mora biti sankcionisano. Usvojen i primenjen princip nulte teolerancije-odnosno izražavanja nultog stepena fleksibilnosti prema nasilju nad ženama. Niko se ne može pozivati na svoju tradiciju i kulturu prilikom kršenja ljudskih prava i sloboda drugih. U radu je dat osvrt na pojam nasilja, uporednopravih dokumenata Kojima je regulisana ova pravna oblast, unutar pravna regulativa, kao tek usvojena Strategiju za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za perido od 2021-2025. Takođe, rad se bavi i pitanje neophodnost mera u probi protiv nasilja nad ženama, a sve u cilju njegovog svođenja na što manji broj.*

Ključne reči: *nasilje nad ženama, žrtva, strategija, vrste nasilja, nulta tolerancija*

* Docent, Pravni fakultet, Megatrend Univerzitet, andjelka.racic@gmail.com

** Rad je rezultat projekta Pravnog fakulteta FPMIRS: Znanjem do integrisanja u društvene i ekonomske tokove.

1. Uvod

Nasilje predstavlja svaki oblik negacije komunikacije. Pod nasiljem i zlostavljanjem podrazumeva se svaki oblik jedanput učinjenog, odnosno ponavljano verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posledicu stvarno ili potencijalno ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva ličnosti.

Nasilje je sastavni deo svakodnevnice čovekovog bitisanja, što na globalnom nivou što u okviru uže društvene zajednice, pa na kraju, nažalost i porodice. Nasilje je istorijski prisutno u svim zajednicama, te se danas može čuti da je dosadna istorija onih naroda koji nisu imali ratove.

Nasilje u zajednici se projektovalo na porodicu, jer muškarac, starešina kuće je ratnik, te ima pravo vlasti i komande i u sopstvenoj kući. Vremenom su ratovi jenjavali, ali vlast muškarca na kućom i ženom je opstajala. Najčešće u želji da ne budu osuđene i odstranjene od društva i zajednice, žena je ostajala uz nasilnika nadajući da sledeći put neće toliko biti pretučena. Međutim, ostajući zbog drugih naudila je sebi, ali svojoj deci. Naime, nasilje uvek nasilje rađalo, te je tako u praksi bračnih i porodičnih odnosa neformalno konstatovano da su deca u kojoj je bilo prisutno nasilje u većini slučajeva bila nasilna prema svojim partnerima, po principu, naučenih obrazaca ponašanja.

Kada je u pitanju nasilje nad ženama, kao izdvojeni oblik nasilja u odnosu na celokupno posmatrano nasilje u porodici, nasilje nad ženama poprima dodano veći stepen negacije oblika delovanja. Naime, polazeći od činjenice da se pol odnosi na biološke i genetske razlike između muškaraca i žena, te na fizičke atribut, kao i fiziološke karakteristike identifikuju osobu kao mušku ili žensku, žena je fizički slabija od muškarca.¹ Njena fizička spremnost je uvek dva stepena iza muškarca. U tom kontekstu, fizički muškarac pobeđuje ali etičke vrednosti mu trebaju biti poljuljane ukoliko imalo ima „čoveka“ u sebi.

Sve do sredine šezdesetih godina prošlog veka nasilje nad ženama nije kvalifikovano kao nasilje, već isključivo kao unutar porodični konflikti. Ovom pitanjem se sociološka teorija i praksa počinju baviti ističući da se na isto mora reagovati, jer u suprotno nastaje društvo i zajednica da sa dominantno pristupnim nasiljem, a da na isto sama država kao garant prava i sloboda, ne reaguje.

Vremenom su demokratski uređene države otpočele sa reakcijom na isto.

Danas pola veka kasnije svi pravno demokratsko uređeni sistemi sankcionišu nasilje nad ženama. Neki malo uspešnije neki malo manje uspešno.

2. Uporedno-pravni primeri prakse

Prvi pokušaji inkriminacije i suzbijanja nasilja nad ženama su započeti u Kraljevini Švedskoj, zatim Austriji da bi se proširile na područje evropskog

¹ http://www.ekvilib.org/wp-content/uploads/2017/06/01_Rodni-koncepti_Osvjete-Znanje.pdf

kontinenta i Sjedinjenih Američkih država. Kad je u pitanju Azijski kontinent, Afrički i Bliski istok treba napomenuti da pod dominantnim uticajem religije, zaštita ženama u porodici nije prisutna. Nadalje, treba istaći da i pored visokog stepena uloženi finansijskih i ljudskih napora, niza usvojenih mera radi sprečavanja nasilja u porodici, nijedna država nije uspostavila model koji će biti najefikasniji, najdelotvorniji i predstavljati reper ostalim državama.

Svaka država ima svoju tradiciju, svaka država ima jedinstvenu istoriju svog naroda, koje bez obzira koliko težili savremenom, modernom svetu, dominantno utiču na postavljanje osnovnih porodično životnih pravila i obrazaca ponašanja.

Ipak primeri dobre prakse postoje. S tim u vezi treba istaći primere Finske, Holandije, Norveške i Italije.

Tako je u Finskoj sproveden multisektorski postupak procene rizika uz primenu posebnih obrazaca mapiranja nasilja, uznemiravanja, proganjanja i procenu rizika od nasilja prema intimnom partneru, koji uspešno se primenjuje za izradu plana bezbednosti u cilju osnaživanja žrtve za uspostavljanje kontrole nad situacijom i ublažavanja posledica nasilja.

Slični metod je primenjen i u Holandiji počev od 2018 od kada se procena rizika od nasilja u porodici vrši prevashodno primenom strukturiranog upitnika od 20 pokazatelja rizika od nasilja u porodici koji se tiču prirode i težine nasilja, individualnih karakteristika učinioca, karakteristika socijalnog konteksta i odnosa između žrtve i učinioca. Pre donošenja odluke o izricanju hitnih mera protiv nasilja u porodici, organi policije imaju obavezu da obave razgovor sa žrtvom i nasilnikom.

Norveška je primenila sistem multisektorskog povezivanja, te su centri za žrtve silovanja i seksualnih nasilja organizovani u okviru svakog regiona i usko su povezani sa međuopštinskim urgentnim klinikama. Sve u cilju efikasnijeg, ekonomičnijeg i delotvornijeg pružanja usluga u borbi nasilja. Ovi centri prikupljaju stručne informacije i blisko saraduju sa profesionalcima u ovoj oblasti, pružajući im specijalizovane obuke i savete. Oni koordinišu multidisciplinarnu saradnju između različitih službi i servisa koji nude podršku žrtvama.

Kao što je već napomenuto, Austrija je država sa vodećim pozitivnim primenom dobre prakse. Nakon što je 1996 usvojila Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, koji je revidiran 2008 godine usled čega je dominantno izvršen uticaj na izmenu drugih zakona u domenu zaštite žrtava nasilja i pružanja pomoći. Nakon ratifikacije Istambulske konvencije izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (StGB)² inkriminisana su ili redefinisana mnoga dela psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja, uključujući proganjanje, sajber-nasilje, silovanje, seksualno uznemiravanje, genitalno sakaćenje, kršenje seksualnog integriteta i dr. Procesi i procedure radi efikasnije pružanja pomoći žrtvama nasilja su pojednostavljeni. Lice

² Strafgesetzbuch – StGB, BGBl. Nr. 60/1974. Zakon je više puta menjan idopunjavan. Prečišćena verzija zakona dostupna je na <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

kojem je izrečena policijska mera zaštite dužno je da pristupi savetovanju, a za propuštanje su propisane novčane kazne, koje se mogu, u slučaju neplaćanja, zameniti zatvorom do šest nedelja.³

Isključena je mogućnost da se zaštita žrtava i rad sa izvršiocima ostvaruje u okviru iste institucije, a u slučajevima ponavljanja pretnji i izricanja zabrane prilaska uvedena je obavezna terapijska obuka za učinioce za smanjenje agresije i razvijanje socijalnih kompetencija.⁴

3. Nasilje nad ženama-zakonodavstvo Republike Srbije

Republika Srbija je demokratski uređena država. U želji da pruži najbolju pravnu zaštitu svojim građankama usvojila je niz zakonskih odredaba. U početku te odredbe su većim delom bile prevedene i prepisane iz inostranih zakonodavstava prevashodno članica Evropske Unije, da bi vremenom uz pomoć intenzivnih donacija Vlade Kraljevine Norveške u periodu počev od 2010 do 2015 godine, organizovan niz edukativnih skupova kako za sudije, organe stateljtava i policiju koji primenjuju zakonske regulative, tako i advokate koji su bili zainteresovani za ovu pravnu oblast, a sve u cilju bolje zaštite žrtava nasilja.

Nacionalno zakonodavstvo obuhvata: Zakon o potvrđivanju Konvencije SE o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i Zakon o sprečavanju nasilja u porodici. Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o parničnom postupku, Porodični zakon i Zakon o policiji, su najprimenljiviji s tim što ne treba zanemariti i Zakoni relevantni za prevenciju nasilja prema ženama i nasilja u porodici: Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Zakon o azilu i privremenoj zaštiti, Zakon o javnom informisanju i medijima, Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju, Zakon o visokom obrazovanju, kao i niz Zakoni i podzakonski akti relevantni za oblast bezbednosti, te Zakona i podzakonskih akta relevantni za oblast socijalne i zdravstvene zaštite.

Sve ove zakonske odredbe uz sinergiju Međunarodnih zakonskih odredbi koje su od strane Srbije ratifikovane, postavljaju zakonsku osnovu za zaštitu i prevenciju od nasilja u porodici.

³ Član 84 stav 1b Zakon o policiji («Sl. glasnik RS», br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018)

⁴ Ibidem

4. Nasilje nad ženama – žrtva bez snage za otpor

Nasilje nad ženama uvek predstavlja zloupotrebu moći i kontrole prema članova porodice prema ženi koja po svojoj prirodi je fizički slabija.

Sve države su nastale ratovanje u kome je muškarac imao dominantan ulogu i time sticao ekonomsku i društvenu nadmoć nad ženom.

Specifičnost muško ženskog odnosa – obično prožete snažnim emotivnim vezama, čine ovaj vid nasilja različitim od nasilja i senzibilnijim od svakog drugog oblika nasilja (osim kada je u pitanju nasilje nad decom).

Nasilje u porodici označava svako delo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja, do kojeg dolazi u okviru porodice ili domaćinstva, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac deli ili je delio isto boravište sa žrtvom.⁵

Žrtva je žena koja je pretrpela, preživela oblik ponašanja koje je u zakonu definisao kao nasilje. Jedan period za žrtvu nasilja bio je upotrebljavan termin „osoba koja je preživela nasilje” u cilju da se žrtva ne bi osetila isključivo kao objekat nasilja. Vremenom se shvatilo da stvari treba nazvati pravim imenom, jer jedino upotrebom terminologije žrtva, shvata se traumatizacija posledice. Tipičan profil žene žrtve ne postoji. Istraživanja potvrđuju da žene žrtve nasilja može biti bilo koja žena bez obzira na njen socijalni, obrazovni, ekonomski status ili druga lična svojstva.

Nasilje prema ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena i predstavlja sva dela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke, odnosno ekonomske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i pretnje takvim delima, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, bilo u javnom, bilo u privatnom životu.⁶

Kada je u pitanju starosna grupa žrtve, pravila ni granice ne postoje. Ne postoji „psihološki profil učinioca nasilja u porodici”. U osnovi su njegov karakter, temperament i tradicionalno uverenje da ima prava na to. Međutim ma koliko opravdanje nalazili u svojim kulturološkim i tradicionalnim shvatanjima, prema Konvenciji saveta Evrope naznačeno je da je neprihvatljivo opravdanje za krivična dela, uključujući i dela učinjena u ime takozvane „časti”, odnosno da se niko ne može pozvati na ono što smatra elementom (svoje) kulture, religije, običaja, tradicije ili nekog drugog ličnog razloga, da bi se opravdalo izvršenje nasilja prema ženama, deci ili drugim članovima porodice. Ne može biti izgovor učinioca nasilja da je imao nameru da spreči ili kazni žrtvu zbog sumnje, pretpostavke ili stvarnog kršenja tradicionalnih normi ili običaja i „prikladnog” ponašanja. To znači i da lična uverenja osoba koje učestvuju u postupcima, uključujući sudske, ne treba da utiču na tumačenje zakona tako da to dovodi do opravdanja bilo kojeg dela nasilja.⁷

⁵ Konvencija Saveta Evrope protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici, čl. 3. tačka (b) . “Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori”, br. 12/2013 .

⁶ Ibidem

⁷ Ibidem

5. Najčešće vrste i oblici nasilja u porodici

Nasilje nad ženama nema konstantan oblik i model. Ona se modifikuje zajedno sa društvom, te dati konstantnu listu vrsta modaliteta nasilje nad ženama nije moguće.

Nakon vešegodišnjeg stručno sprovedenog ispitivanja utvrđeno je da se kao dominantni oblici izdvojiti: fizičko, seksualno, psihološko i ekonomsko nasilje s tim što treba imati u vidu da se razvojem interneta i razvojem društvenih mreža u poslednjoj dekadi pojavilo i Internet nasilje prema ženama.

Fizičko nasilje predstavlja namerno učinjena dela fizičkog nasilja nad drugim licem, nezavisno od konteksta u kojem do njega dolazi, a podrazumeva, mada ne isključuje i druge oblike: guranje, odgurivanje, povlačenje za kosu, šamaranje, udaranje rukama ili nogama, ugrize, davljenje, ubode, premlaćivanje, fizičko mučenje i ubistvo. Težina povreda varira od minimalnih (ogrebotine, modrice, podlivi, prelomi) do ozbiljnih, trajnih povreda i smrti.⁸

Seksualno nasilje, predstavlja namerno ponašanje koje uključuje vaginalnu, analnu ili oralnu penetraciju seksualne prirode na telu ženu bez njenog pristanka, korišćenjem bilo kog dela tela ili predmeta, kao i druge seksualne radnje sa ženom ili navođenje žene na pokušaj seksualnih radnji s trećim licem bez njenog pristanka. Dakle, kažnjive su sve seksualne radnje bez pristanka, i kada nema fizičkog otpora žrtve.

Psihičko nasilje predstavlja namerno ponašanje koje ozbiljno narušava psihički integritet nekog lica kroz prinudu, odnosno pretnje. Psihičko nasilje je najteže uočiti i kvalifikovati jer od puta ljubavi do zlostavljanja linija je tanka i nevidljiva. Naročito u očima žrtve. Psihičko nasilje se može izvršiti različitim oblicima s tim što najčešće podrazumeva, omalovažavanje, vređanje, ignorisanje, zastrašivanje, kontrolu (različitih ili svih aspekata života), izolaciju, prezir, manipulacije, verbalni napad.

Ekonomsko nasilje predstavlja svaki oblik stavljanja u ekonomsko zavisnosti položaj žrtve bez mogućnosti njenog ekonomskog osamostaljivanja. Obuhvata, najčešće nejednaku dostupnost zajedničkih sredstava, kontrolisanje upotrebe novca, sprečavanje zapošljavanja ili obrazovanja i stručnog napredovanja, kao i svaki oblik kontrole korišćenja prava vlasništva. Poslednjih deset godina, razvojem elektronskih komunikacija, društvenih i socijalnih mreža, nasto je još jedan oblik nasilja nad ženama – nasilje na internetu. Ono još uvek nije u potpunosti konceptualizirano ni pravno uređeno na razini EU-a iako istraživanja pokazuju da su žene češće žrtve određenih oblika nasilja na internetu u odnosu na muškarce. Naime, prema istraživanju sprovedenom u Nemačkoj u kojoj je učestvovalo više od 9 000 korisnika interneta starosti od 10 do 50 godina pokazalo

⁸ Ignjatović T, Nasilje u porodici i nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu, Preživeti nasilje-posledicepsihičko i fizičko zdravlje porodičnog nasilja i trgovone ljudima, ASTRA-Akcija protiv trgovine ljudima Beograd, Republika Srbija, str.19

je da su žene značajno češće žrtve seksualnog uznemiravanja i uhođenja na internetu nego muškaraci, a učinioci tih oblika nasilja traumatičniji su za žrtve.⁹ Postoje razni oblici nasilja nad ženama i devojkama na internetu, uključujući ali ne ograničavajući se na uhođenje na internetu, objavljivanje pornografskog sadržaja bez pristanka žrtve (tzv. osvetnička pornografija), o vređanje i uznemiravanje, ponižavanje žena zbog njihove seksualnosti, prisiljavanje žrtve na gledanje pornografskog materijala, seksualne iznude, pretnje silovanjem i smrću, objavljivanje privatnih podataka žrtve i trgovanje ljudima omogućeno upotrebom tehnologije.¹⁰

6. Nasilje nad ženama – *perpetum mobile*

Emancipacijom žena, njenim osamostaljivanjem i shvatanjem uloge i značaja u društvu, do skora prihvatani oblici ophođenja prema ženama dobijaju novu konotaciju i novo poimanje. Svaki oblik nasilnog ponašanja, svaki oblik omalovažavanja, svaki oblik pretnje ili stavljanja ekonomsku zavisnost pojmi se kao nasilje. Većina društava nosu bili spremni na to. Vremenom i aktivnim radom nevladinih organizacija, te zatim pojedinih Vlada, žena je dobijala jednaka prava tretiranja kao i muškarac.

Kako bi ženama žrtvama pomogli u svojoj borbi ili istima dali crveno svetlo da nasilje egzistira, sprovedeno je niz socioloških i psiholoških istraživanja, te je utvrđeno je da postoji „šema“ ponašanja nasilnika. Konkretno, nakon eskalacije nasilja i faze „žaljenja i izvinjavanja“, čiji je cilj da se reuspostavi veza između žrtve i nasilnika, najčešće iznova započinje ciklus nasilja. Nasilnik uvek izgovore za svoje ponašanje iznalazi u trećim licima, spoljnim događajima koji su na njega delovali kao okidač da bi nasilje izvršio. Treba istaći da nasilje ne prestaje ni u fazi „žaljenja i izvinjavanja“ jer u tom momentu upravo se vrši kontrola, manipulacija i dominacija, odnosno ne pokazuje spremnost da preuzme odgovornost za vlastito ponašanje. U ovaj fazi kod žrtve se stvara nada da će nasilnik promeniti, opraštaju mu, nakon „ljubavi“ od par meseci novo nasilje se ponavlja s tim što su oblici nasilja višeg intenziteta. Kako se ciklusi nasilja ponavljaju, period između faze stvaranja tenzije i eksplozije nasilja se sve više skraćuje, odnosno nasilni incidenti postaju sve češći.

Posmatrano sa spoljne strane, žrtva se nalazi u začaranom krugu. Neke od žrtva u ranoj fazi nastanka nasilja napuštaju takvu zajednicu i nasilje prijavljuju, dok pojedene žrtve ostaju uz nasilnike usled nemanja materijalnog, zdravstvenog ili mentalnog kapaciteta.

⁹ Staude-Müller, F., Hansen, B., Voss, M. (2012.). How stress-ful is online victimization? Effects of victim's personality and properties of the incident. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(2). Dostupno na: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2011.6431>

¹⁰ <http://wmcpeechproject.com/online-abuse-101/>

Svakoj ženi žrtvi treba pružiti podršku, svaka žena žrtva nasilja sa sobom, u sebi i na sebi nosi ožiljke nasilje koje ostavlja različite vidove povreda.

Fizičkim nasiljem nastaju različite mehaničke i fizičke povrede, kao i funkcionalni poremećaji zdravlja. Seksualno nasilje kod žena koje su ga iskusile tri puta češće dovodi do ginekoloških problema, koji su uglavnom dugotrajni i rekurentni. Nadalje, usled pretpljenog stresa nastupaju *psihosomatski poremećaji poput* glavobolje, bolove u vratu, ramenima i leđima, tikove, nesanicu, kožne osipe, anemiju, respiratorne probleme, menstrualne tegobe, češća razboljevanja, pogoršanje zdravstvenog stanja ili bolesti, bolove u stomaku, dijareu, učestalo pojavljivanje herpesa i slično.¹¹ *Psihičke* posledice su takođe brojne i uključuju napetost, nemir, osećaj slabosti, osećanje straha, poremećaje u ishrani (anoreksija, bulimija, pothranjenost, dehidriranost), samodestruktivno ponašanje (pokušaj samoubistva i samoubistvo).

7. Mere zaštite

Nakon decenije inkriminacije nasilničkog ponašanja, usvajanja niza zakonskih i podzakonskih akata, Republika Srbija je istakla nultu toleranciju prema nasilju prema ženama. Međutim i pored svih napora stopa nasilja nije znatno opala. Dobra vest u da je tokom pandemije Covida očekivan veći stepen nasilja među parterima, međutim prema sprovedenom istraživanju broj prijavljenih slučajeva nasilju porodici u periodu 2020-2021 je ostao neizmenjen.

Prema poslednjim sprovedenim istraživanjima Ujedinjenih nacija najmanje 22 žene od početka 2020. godine od strane partnera ili drugog člana porodice su ubijene nožem o čega u još pet slučajeva postoji sumnja da se radi o femicidu. Konkretno sedam žena ubijeno je nožem, pet sekirom, tri pištoljem, tri su prebijene do smrti, jedna je ubijena automatskom puškom, jedna aktiviranjem bombe, dok su dve žene ubijene na druge načine. Najmanje 30 dece je ostalo bez majke - među njima 11 maloletnih, navodi se u saopštenju.

Poslednji dostupni podaci Ujedinjenih nacija pokazuju da 137 žena širom sveta svakodnevno ubije partner ili član njihove porodice - ukupno 50.000 žena godišnje ubiju ljudi koje poznaju i kojima bi trebalo da mogu da veruju.

U periodu 2010-2020. od strane partnera ili člana porodice ubijeno je najmanje 333 žena, a u gotovo svakom trećem slučaju prethodno nasilje bilo je prijavljeno nekoj od nadležnih institucija. U proseku su svake godine 33 žene bile ubijene od strane partnera ili drugog člana porodice.

U želji da se nulta tolerancija realizuje u celosti Vlad Republike Srbije je usvojila Strategiju za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021-20250 kojom je postavila ciljeve koje u narednom periodu uz aktivno delovanje celokupne društvene zajednice

¹¹ Ibidem

počev od Vlade, preko državnih organa i institucija, preko Nevladinih organizacija, pa sve do pojedinca, treba realizovati.

S tim u vezi Strategija je postavila osnovni cilj sa decidno naznačenim merama, efektima delovanja, ali sa označenjem institucija koje treba da ih sprovedu.

Kao opšti cilj navedena je neophodnost obezbeđivanja efikasne prevencije i zaštite od svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i devojčicama i nasilja u porodici i razvijen rodno odgovoran sistem usluga podrške žrtvama nasilja.¹²

Ovako definisan opšti cilj strategije zasniva se na efikasnoj, ekonomičnoj i celovitoj primeni svih međunarodnih dokumenata ratifikovanih i od strane Republike Srbije, a uz sinergiju i saglasnost domaćeg zakonodavstva. Realizacijom opšteg postavljenog cilja znatno će se doprineti ostvarenju zaštite ljudskih prava žrtva nasilja.

Kao posebni ciljevi može se, između ostalih, navesti:

- unapređenje delovanja svih nadležnih institucija i ustanova na prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici
- inkriminacija svih oblika nasilja prema ženama u skladu sa međunarodnim standardima, obezbeđivanje uslova za adekvatno procesuiranje i kažnjavanje, unapređenje položaja žrtva i svedoka i ostvarivanje prava na obeštećenje
- integracija javne politike i uspostavljanje celovitog i funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama i nasilju u porodici.

Realizacija nulte tolerancije će se postići aktivni učestvovanjem prevažno države, zatim aktivno delovanje zajednice i na karaju pojedinca. Država, kao dominantni nosilac ustavnih obaveza, ima primarnu ulogu obezbeđivanju i realizacije ljudskih prava i sloboda svojih građana.

Konstantnom i adekvatnom edukacijom lica koja bilo pružaju pomoć koji rade na slučajevima žrtvama nasilja, u okviru specijalizovanih centra za edukaciju u ovoj specifičnoj i senzibilnoj sferi zaštite, te uz efikasnu i delotvornu zaštitu žrtava a koja se ogleda u pružanju podrške kako kroz opšte tako i kroz specijalne usluge, razvojem mreže podrške na veći broj lokalnih zajednica, kao i obezbeđivanje integracije u svakodnevni život uz obezbeđivanje rada, pružiće se rehabilitacija žrtvama nasilja koje će zatim poput perpeuim mobila svoju patnju, iskustvo i borbu pretočiti u nove borbe, borbe edukacije i podrške eventualnim budućim žrtvama nasilja.

Treba posebno istaći da Republika Srbija ima već dobro uspostavljenu zakonodavnu osnovu, da je ona većim delom usaglašena sa međunarodnim

¹² Strategijuzaspječavanjeiborbuprotivrodnozasanovanognasiljapremaženamainasilja uporodicizaperidood 2021-20250 („Sl. glasnik RS”, br. 47/2021) str. 122.

standardima, ali treba uvek imati u vidu da nasilje nad ženama nije konstanta ona se menja, dobija nove oblike, te je u tom smislu potrebno uvek ići u korak sa vremenom i konkretnom situacijom. Zakonodavstvo treba biti u skladu duha vremena, te ga je potrebno revidirati s vremena na vreme, jer u suprotnom iako u jednom momentu bilo adekvatno za par godina, naročito imajući u vidu tehnologije, nove oblike povezivanja ljudi, ono gubi na primenljivosti.

Nadalje, iako u Srbiji zakonodavna osnova je dobra, njena primena je sporna. Ne u smislu da institucije zakon ne primenjuju, već u okolnosti da je Srbiji teritorijalno mala država sa najvećim brojem skoncentrisanog stanovništva u par većih gradova. Kada su u pitanju manja mesta, situacija je alarmantnija. Konkretno, kada se pokrene postupak protiv nasilnika, bilo u parničnom, bilo i krivičnom postupku, žrtva se pred sudom mora suočiti sa nasilnikom, ali onog trenutka, naročito ukoliko postupak još uvek nije okončan, žrtva će se sresti sa njim i na ulici, u prodavnici, na bilo kom mestu koje čini okvir do tada svog redovnog životnog okruženja. Takođe, kada je postupak okončan, nasilnik izdržao kaznu, one se vraća u sredinu u kojoj je ranije živeo, ali ta sredina je i sredina životnih egzistencija i žrtve. Dakle, problem egzistira u konstantnom strahu žrtve da će se nasilnik vratiti i znatno joj više nauditi nego prethodnog puta. Rešenje ovog kompleksnog problema je teško naći. Izopštavanjem nasilnika iz sredine i zabrana povratka u istu, u direktnoj je negaciji ljudskih prava i ustavom zajemčenom pravu slobode kretanja. Ukoliko bi se krenulo za tim da svaka sloboda ima i svoja ograničenja, ukoliko se raspolaganjem svog prava i slobode narušava prvo drugog, onda bi u tom kontekstu mogle biti doneti zakonske regulative, ali uz omogućavanje nasilniku da se u novoj sredini integriše. Za sve ovo je potrebno dostava finansijskih kapaciteta, stručnog rada na usvajanju zakonodavne regulative, pribavljanje mišljenja javnog mnjenja i konstantno unapređenje istog, a za šta Republika Srbija u ovom trenutku nema kapaciteta.

Radi ostvarenje postavljenog cilja treba aktivno delovanje na podizanju svesti građana da za nasilje nad ženama nije žena kriva, da ona nije objekat niti tuđe vlasništvo i da nije veoma često u situaciji da raspolaže svojim prirodnim pravom-pravom na život. Podizanjem svesti da rodne uloge nisu prirodno i zauvek date, da nasilje iziskuje osudu celokupnog društva, a da je država ta koja prva treba i mora da pruži zaštitu žrtvama nasilja i obezbedi im integraciju u redovne životne tokove. Dakle neophodno je organizovanje, podržavanje i finansiranje kampanja u cilju podizanja svesti razumevanja različitih oblika i posledica nastalih nasiljem nad ženama. Treba aktivno delovati na pojedince da svako nasilje osude, da mu se suprotstave, spreče i prevashodno isto prijave. Često se može videti u praksi da pojedinci okreću glavu od nasilja, plašeći se da u isto ne budu involvirani, plašeći se da će biti pozvani kao svedoci. Treba raditi na tome da se nasilje može i anonimno prijaviti. A svaka prijava je korak do nečijeg boljeg sutra. Neophodno je razvijati i podsticati saradnju sa ženskim organizacijama i drugim relevantnim organizacijama civilnog društva i sa medijima, na

nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. U tom cilju potrebno je izvršiti i unapređenje medijskog izveštavanje o nasilju nad žena. Prema trenutnom stanju stvari, mediji nasilje nad ženama predstavljaju kao senzalističko, ne mareći ni za žrtvu ni narušavanje prava privatnosti. Ukoliko medijsko izveštavanje jasno osuđuje sve vidove rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, to doprinosi i senzibilisanju celog društva za nultu toleranciju prema nasilju.

Na kraju, posebno treba istaknuti značaj integrisane politike koje za treba da pokažu da državni organi razumeju nasilja prema ženama. Jedino usaglašeni radom na svim institucionalnim nivoima može se realizovati veći stepen efikasne i delotvorne reakcije na nasilje nad ženama.

8. Zaključak

Nasilje predstavlja svaki oblik negacije komunikacije. Pod nasiljem i zlostavljanjem podrazumeva se svaki oblik jedanput učinjenog, odnosno ponavljalog verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posledicu stvarno ili potencijalno ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva ličnosti. Nasilje nad ženom vekovima je bilo društveno socijalno prihvatljiva okolnost.

Emancipacijom žena, društvo se menja.

Danas sve demokratske države osuđuju nasilje nad ženama, usvajajući koncept nulte tolerancije i isto inkriminišući. Na tom stanovištu je i Republika Srbija. Usvajanjem niza zakonskih, podzakonskih akata, ako i aktivnim radom nevladinih organizacija Republika Srbija uz sve kapacitete koje u ovom trenutku raspolaže, pribegava primeni nulte tolerancije na nasilje nad ženama. Nekad su mere uspešnije nekad ne, ali deceniju kasnije (period od 2010 godine od kada se ozbiljnije pristupa ovom problemu u Srbiji) svaki građanin Republike Srbije zna da je nasilje nad ženama zakonom zabranjeno. Dakle, nulta tolerancija- odnosno nulti stepen fleksibilnosti prema nasilju nad ženama, je postignut. Jedino pomoću, na prvi pogledom, rigoroznim merama (iseljenjem nasilnika iz njegove kuće, određivanje pritvora i sl.) krenulo se ka realizaciji opšteg cilja- obezbeđivanje efikasne prevencije i zaštite od svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i devojčicama i nasilja u porodici uz razvijen rodno odgovoran sistem usluga podrške žrtvama nasilja. Realizacijom opšteg postavljenog cilja znatno će se doprineti ostvarenju zaštite ljudskih prava žrtva nasilja.

Literatura:

- Ignjatović T., Nasilje u porodici i nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu, Preživeti nasilje-posledice psihičko i fizičko zdravlje porodičnog nasilja i trgovone ljudima, ASTRA-Akcija protiv trgovine ljudima Beograd, Republika Srbija,
- Milosavljević M., Nasilje nad decom, Fakultet političkih nauka, Beograd, 1998, str 44
- Smiljanić D., Mijušković M., Drama braka i porodice, Rad, Beograda, 1965
- Paunović M., Krivokapić B., Krstić I., Osnovi međunarodnih ljudskih prava, Megatrend Univerzitet, Beograd, 2007
- Petrušić N., Konstatinović Vilić S., Vodič kroz sistem porodično pravne zaštite od nasilja u porodici, Autonomni ženski centar, Beograd, 2005
- Nevenka P., Konstatinović Vilić S., Porodično pravna zaštite od nasilja u porodici u pravosudnoj praksi Srbije, Autonomni ženski centar, Beograd, 2010
- 12. Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine, Službeni glasnik RS, <https://www.pravnoinformacionisistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/80/1/reg> dostupno 02.04.2022. godine
- 13. U lavirintu socijalne zaštite-Pouke istraživanja o deci na porodičnom i rezidencijalnom smeštaju, urednik: Žegarac Nevenka, Univerzitet u Beogradu-Fakultet političkih nauka, Beograd, 2014 <https://www.unicef.org/serbia/media/6631/file/U%20lavirintu%20socijalne%20za%C5%A1tite.pdf> dostupno 01.04.2022. godine
- 14. Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021-2025. godine, Republika Srbija, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Beograd 2021
- Službeni glasnik RS, br. 98/06.
- Službeni glasnik RS – međunarodni ugovori, br. 12/13.
- Službeni glasnik RS, br. 94/2016.
- Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr. 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.
- Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019.
- Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020.
- Službeni glasnik RS, br. 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015.
- Službeni glasnik RS, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018.
- Službeni glasnik RS, br. 22/2009.
- Službeni glasnik RS, br. 104/2009.
- Službeni glasnik RS, br. 33/2009.

- Službeni glasnik RS, br. 32/2013.
- Službeni glasnik RS, br. 87/2018.
- Službeni glasnik RS, br. 24/2018.
- Službeni glasnik RS, br. 83/2014, 58/2015, i 12/2016 – autentično tumačenje.
- Službeni glasnik RS, br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 – dr.zakon i 6/2020.
- Službeni glasnik RS, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 –dr. zakon, 95/2018 –dr. zakon i 10/2019.
- Službeni glasnik RS, br. 55/2013, 101/2017, 10/2019 i 27/2018 –dr. zakon.
- Službeni glasnik RS, br. 55/2013, 101/2017, 27/2018 –dr. zakon i 6/2020.
- Službeni glasnik RS, br. 88/2017, 73/2018, 27/2018 –dr. zakon, 67/2019 i 6/2020 –dr. zakoni.
- Strategiju za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021-20250 (“Sl. glasnik RS”, br. 47/2021)

VIOLENCE AGAINST WOMEN – ZERO TOLERANCE

Abstract: *Violence against women has been present in every society for centuries. The right of men over the body and being of women was not questioned until the emancipation of women and the first works written on this topic in the 1960s. Today, half a century later, the prevailing view in all democratic societies is that violence against women is socially unacceptable and must be sanctioned. The principle of zero tolerance was adopted and applied - that is, the expression of zero degree of flexibility towards violence against women. No one can invoke their tradition and culture when violating the human rights and freedoms of others. The paper gives an overview of the concept of violence, comparative documents regulating this legal area, within the legal regulations, as the newly adopted Strategy for Prevention and Combating Gender-Based Violence against Women and Domestic Violence for the period 2021-2025. Also, the paper deals with the issue of the need for measures in the trial against violence against women, all with the aim of reducing it to as small a number as possible.*

Key words: *violence against women, victim, strategy, types of violence, zero tolerance*